

УДК 336.71:658.15

Яременко О.Р.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця***Беренич А.В.***студентка
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКУ

THE MANAGEMENT MECHANISM AND FACTORS OF INFLUENCE ARE ON FINANCIAL FIRMNESS OF BANK

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблему управління фінансовою стійкістю банків. Обґрунтовано існуючі підходи до визначення терміна «фінансова стійкість банку». Наведено класифікацію факторів, що впливають на фінансову стійкість банку. Розкрито сутність механізму управління фінансовою стійкістю банків.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість, екзогенні та ендогенні фактори, механізм управління.

АНОТАЦІЯ

В статье рассмотрены проблему управления финансовой устойчивостью банков. Обоснованы существующие подходы до определения понятия «финансовая устойчивость банка». Приведена классификация факторов, которые влияют на финансовую устойчивость банка. Раскрыто сущность механизма управления финансовой устойчивостью банков.

Ключевые слова: банк, финансовая устойчивость, экзогенные и эндогенные факторы, механизм управления.

ANNOTATION

The problem of management of banks financial firmness is considered in the article. The reasonably existent going is near determination of term "financial firmness of bank". Classification over of factors that influence on financial firmness of bank is brought. Essence of mechanism of management of banks financial firmness is exposed.

Keywords: bank, financial firmness, exogenous and endogenous factors, management mechanism.

Постановка проблеми. У зв'язку з дестабілізацією банківського ринку під впливом ендогенних та екзогенних факторів значну роль відіграє забезпечення фінансової стійкості не лише для окремого банку, але і для банківської системи в цілому. Від стану фінансової стійкості банків значною мірою залежить спроможність банківської системи здійснювати свою діяльність. На сучасному етапі однією з основних завдань банків є їхнє «виживання», забезпечення належного рівня конкурентоздатності та стійкості, в умовах постійних змін в економіці, політиці та соціальній сфері. Так як лише фінансово стійкий банк із значним запасом міцності зможе продовжувати свою діяльність навіть при виникненні непередбачуваних подій чи ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню методів аналітичного забезпечення та різних аспектів управління фінансовою стій-

кістю банків приділяється увага багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених – економістів, зокрема, таких як: С. Г. Арбузов, Р. І. Шиллер, Н. М. Шелудько, Ж. М. Довгань, А. Н. Мороз, С. П. Прасолова, В. В. Волкова, А. М. Герасимович, Р. Коттер, В. В. Вітлінський, В. Ю. Масленчиков, О. В. Дзюблюк та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на проведені дослідження та значну кількість наукових праць щодо управління фінансової стійкості банку, значна кількість питань залишаються недостатньо розкритими, різні аспекти фінансової стійкості розглядаються відокремлено, а комплексному виробленню концептуальних підходів щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю приділяється недостатньо уваги. Тому наявність вказаних проблемних аспектів щодо управління фінансовою стійкістю банків, а також пошуків шляхів удосконалення управління нею на основі зарубіжного досвіду зумовлює актуальність даної статті.

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття «фінансова стійкість банку»; аналізі факторів та середовищ, що впливають на фінансову стійкість банку; дослідженні практичних та теоретичних аспектів аналізу фінансової стійкості банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банки є важливою частиною економіки, що в сукупності впливають на загальний стан економіки в цілому. При цьому банки є інструментом прийняття, обробки, впорядкування та розподілення майже всіх фінансових потоків у світі. Тому дуже важливо при дослідженні стійкості економіки країни досліджувати стійкість банків.

Варто зазначити, що необхідною умовою, в умовах глобалізації, для протистояння національній економіці своїм конкурентам є підвищення її конкурентоспроможності. Її досягнення неможливе без підтримки стійкості та подальшого розвитку як економіки в цілому, так і банків зокрема.

Від рівня стійкості банківської системи та кожного окремого банку буде залежати ступінь перерозподільних процесів в економіці, обсяги фінансових ресурсів, що йдуть на кредитування економіки, формування інвестиційного клімату.

Насамперед необхідно розглянути теоретичні підходи провідних науковців щодо визначення сутності поняття «фінансова стійкість». Так, Ю. С. Масленченков зазначає, що фінансова стійкість банку характеризує стан кредитної установи в ринково-ринковому середовищі, яке забезпечує цілеспрямованість його руху в сьогоденні та прогнозній перспективі [1, с. 25]. Н. О. Крейніна трактує поняття фінансової стійкості банку як одну з характеристик відповідності структури джерел фінансування структурі активів, яка визначається на основі співвідношення різних видів джерел фінансування та його відповідності складу активів [2, с. 33]. С. А. Святко та Р. І. Міллер визначають фінансову стійкість як складову характеристики фінансової стабільності, його надійності, показниками якої є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість та ризик банку [3, с. 49]. О. В. Дзюблюк та Р. В. Михайлюк фінансову стійкість визначають як споріднене перевищення доходів над витратами. Але твердження, що фінансова стійкість банку визначається рівнем прибутку та сумою сплачених дивідендів, видаються дуже спірними. Звісно, рівень прибутку є важливим узагальнюючим показником банківської діяльності, але для визначення фінансової стійкості потрібно знати, за рахунок яких джерел його отримано і як він був розподілений. Головною ознакою фінансової стійкості, насамперед, є стабільність джерел доходу банку [4, с. 38].

Деякі автори, наприклад, О. І. Карпова, І. М. Моргун визначають фінансову стійкість у межах певних показників. Тобто, вони формують групу коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості банку на основі аналізу джерел його коштів відносно залучених та ін. Але в цьому випадку вибір показників обмежений показниками, що характеризують фінансову стійкість банку [5, с. 14].

У результаті розгляду точок зору різних авторів було систематизовано та схематично зображено підходи до розуміння поняття «фінансова стійкість банку», наведено їх основні характеристики та загальне визначення за кожним підходом, що подано на рис. 1.

Отже, розглянувши підходи до визначення поняття фінансова стійкість банку слід розглядати її за якісним та кількісним підходом. При цьому з якісного підходу розглядається у двох напрямках: здатність та стан. Як здатність передбачає ефективність управління ресурсами та співвідношення максимальної ефективності з мінімальним ризиком. Як стан вимагає збалансованості фінансових потоків банку та підтримку збалансованості факторів впливу.

За кількісним підходом, фінансова стійкість банку також передбачає два аспекти. Перший

аспект відповідальність норм, другий дослідження показників. Відповідність нормам вимагає дотримання економічних нормативів НБУ для банків. Дослідження показників передбачає аналіз показників ліквідності та платоспроможності, збалансованості ресурсів та прибутковості.

При цьому ми отримуємо здатність швидко долати кризові ситуації, забезпечувати максимальну ефективність, підтримувати платоспроможність та ліквідність та ефективно виконувати функції банку.

На практиці абсолютно фінансово стійких банків не існує, проте кожен окремих банк має прагнути до покращення власного фінансового стану, що в кінцевому підсумку позитивно відобразиться на рівні фінансової стійкості банківської системи у цілому.

Не дивлячись на те, що проблема визначення факторів, що впливають на фінансову стійкість банку, знаходить досить широке відображення в економічній літературі, більшість авторів нехтують принципом комплексності та системності при її дослідженні. Ідентифікація ключових факторів та середовищ банку – потенційних джерел порушення його фінансової стійкості, набуває широкого відображення в економічній літературі.

Коваленко В.В. при дослідженні чинників, що впливають на фінансову стійкість банку, розмежує їх на зовнішній (економічні, соціально-політичні та фінансові фактори впливу) та внутрішній (окремі показники фінансового стану та банківського менеджменту) блоки, залишаючи поза увагою серед внутрішніх чинників такі важливі фактори, як технологічні, інформаційні та організаційні [6, с. 125].

Основна увага Довганя Ж. М. при дослідженні факторів впливу на фінансову стійкість банку зосереджена на факторах лише мікросередовища діяльності банку, зокрема таких, як ефективність управління активами і пасивами, ліквідність, дохідність банку та рівень менеджменту [7, с. 275].

Єфремова Н. Ф., Золотарьова О. В., Грозан Ж. О. у своїй роботі зазначають, що на фінансову стійкість банку впливають екзогенні та ендогенні фактори. Але на їхню думку, найбільше значення на фінансову стійкість банку здійснюють саме внутрішні фактори, такі як: змістовність банківської стратегії, рівень професійної кваліфікації персоналу, рівень банківського менеджменту та достатність капіталу [8].

В. М. Кочетков стверджує, що на сьогодні в економічній літературі існує багато підходів щодо класифікації чинників, які здійснюють вплив на фінансову стійкість банку, але в загальному їх можна об'єднати у чотири групи. (рис. 2). На його думку, саме такі блоки факторів, як соціально-політична ситуація, загальноекономічна ситуація, стан фінансового ринку та внутрішня стійкість банку, справляють найбільший вплив на фінансову стійкість банку. У складі кожної з груп можна виділити чин-

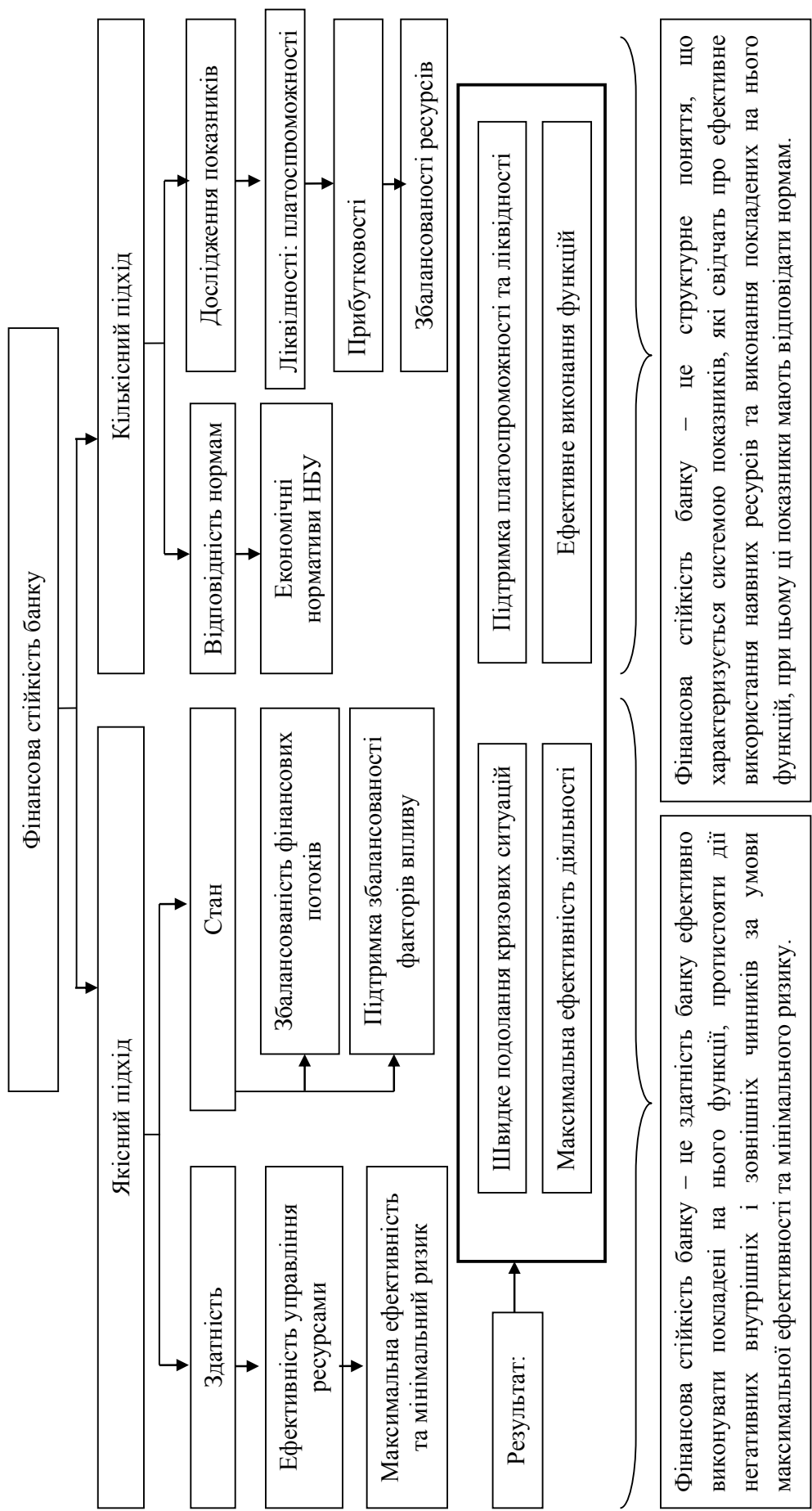

Рис. 1. Підходи до розуміння поняття фінансова стійкість банку

[сформовано автором на основі 1, 3, 5, 11]

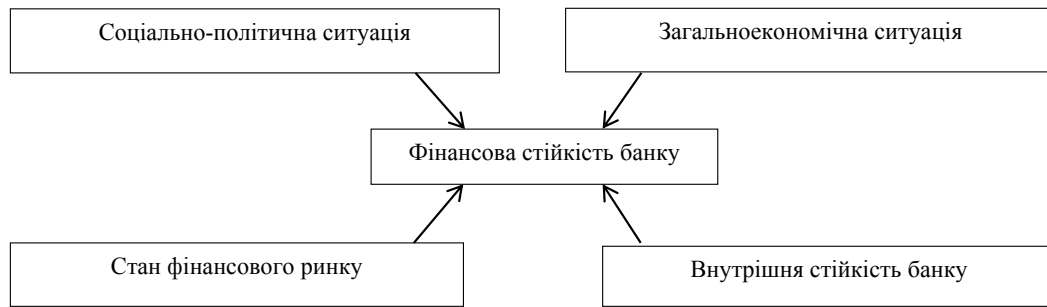

Рис. 2. Групи чинників, що впливають на фінансову стійкість банку
 [сформовано автором на основі 9]

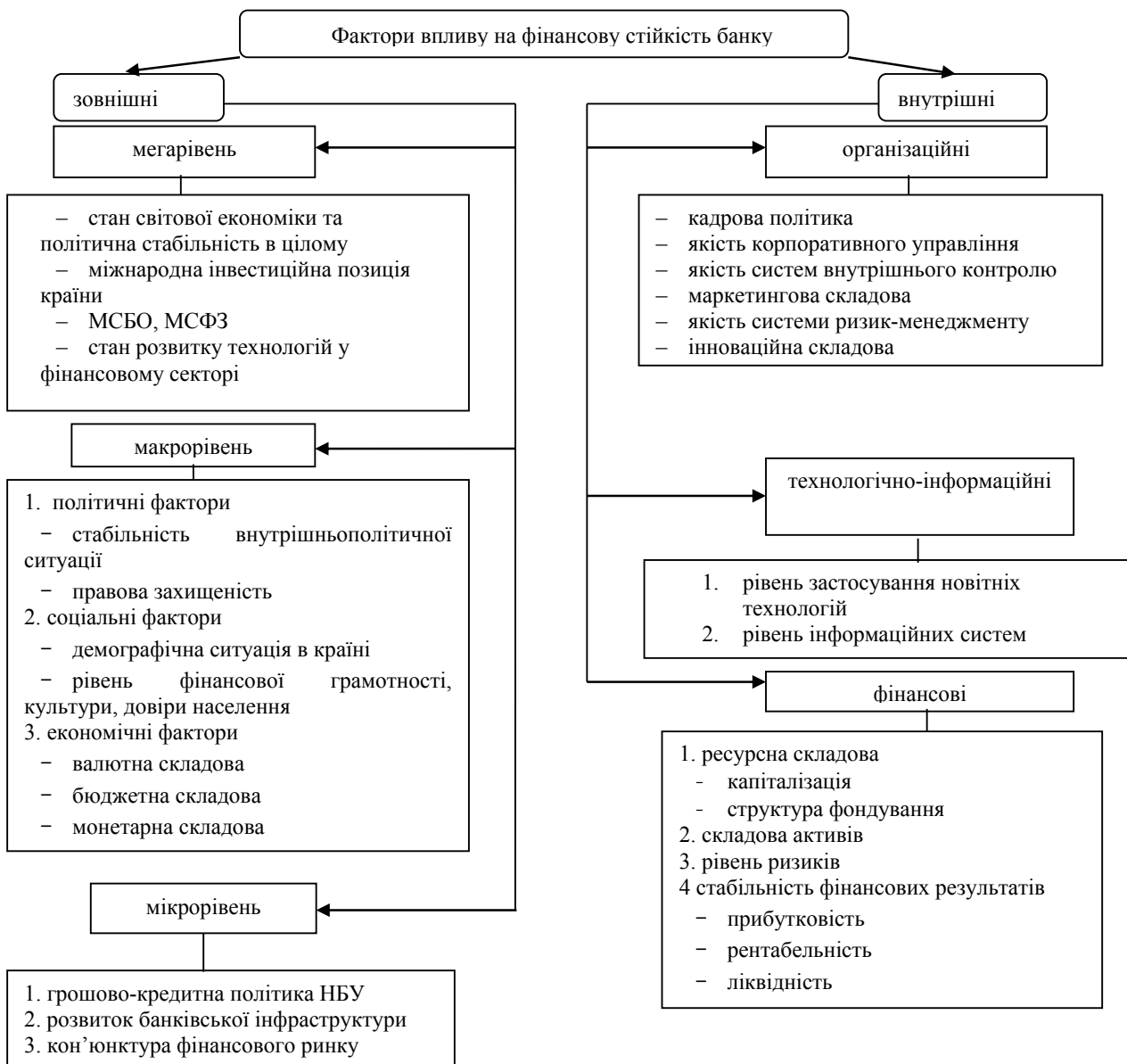

Рис. 3. Класифікація факторів, що впливають на фінансову стійкість банку
 [сформовано автором на основі 1, 5, 18]

ники внутрішнього та зовнішнього середовища [9, с. 206].

Проаналізувавши підходи різних авторів щодо виокремлення чинників на фінансову стій-

кість банку, більшу увагу було зосереджено на факторах в межах зовнішнього та внутрішнього середовища з відповідною деталізацією. При дослідженні зовнішнього середовища важливо

враховувати фактори впливу мікро-, макро- та мегасередовища, а ось при внутрішньому середовищі слід враховувати організаційні, технологічно-інформаційні та фінансові фактори впливу. На рис. 3 наведено комплексну схематичну класифікацію факторів які впливають на фінансову стійкість банку.

Виділимо фактори, які на сьогодні загрожують забезпеченню фінансової стійкості банків: надання клієнтам недостовірної інформації; недосконалість структур, що відповідають за зовнішню та внутрішню безпеку банківських установ; недооцінка кредитних ризиків; недо-

сконала система набору кадрів; витік внутрішньо-банківської інформації. Отже, лише банки, які зуміють вчасно виявити загрози зможуть ефективно функціонувати і забезпечать собі вищий рівень фінансової стійкості в цілому [11, с. 85].

Управління фінансовою стійкістю банків може бути визначено як сукупність інструментів та методів управління які застосовуються і спрямовуються на забезпечення фінансової стійкості банків. Механізм управління фінансовою стійкістю (рис. 4) є системою взаємопов'язаних елементів, що відображають заходи банків-

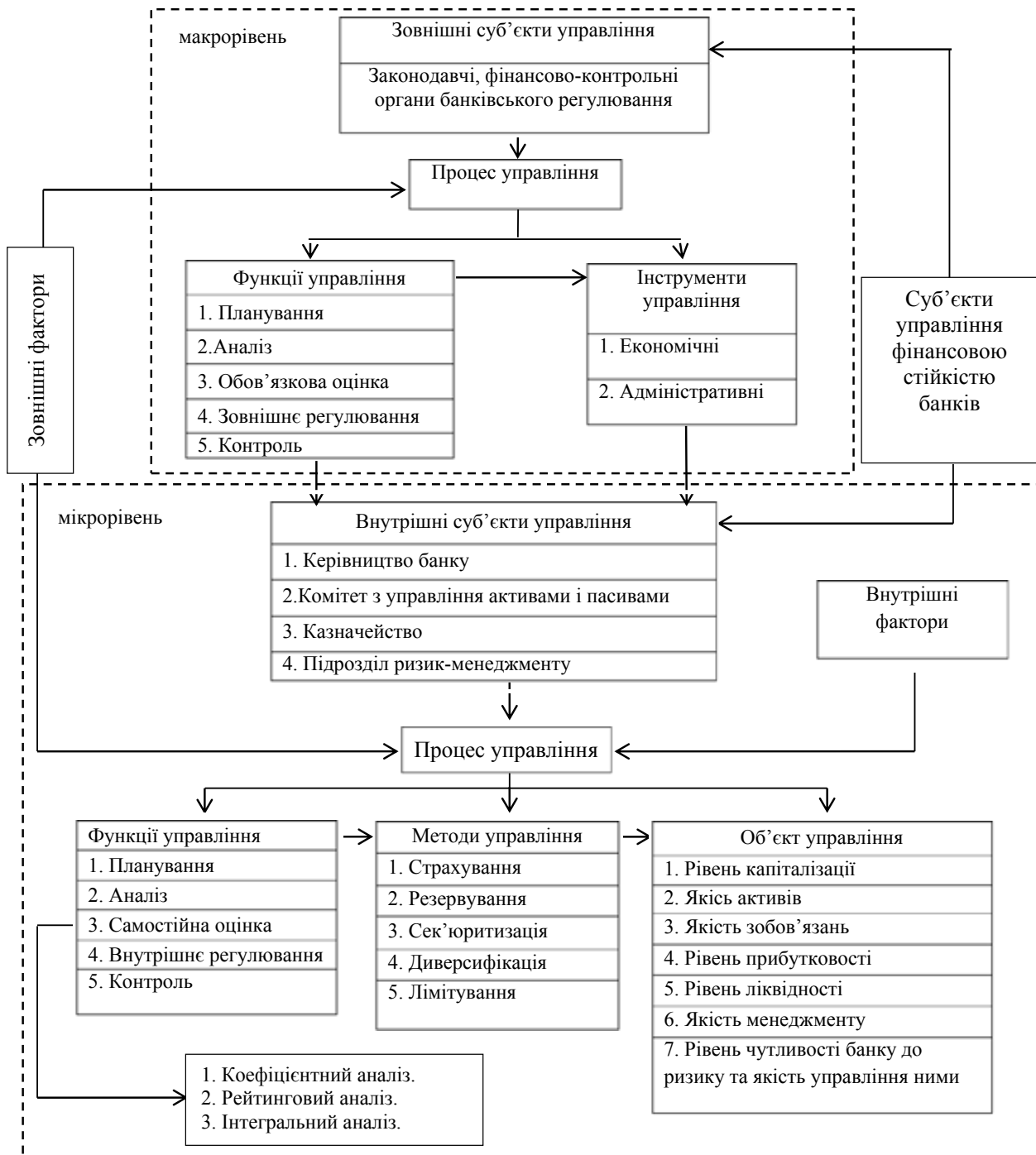

Рис. 4. Механізм управління фінансовою стійкістю банку [сформовано автором на основі 2, 13, 15]

ського менеджменту з управління фінансовою стійкістю банків.

У механізмі управління фінансовою стійкістю банків виділяють певні блоки, котрі включають елементи, що, в свою чергу, йому підпорядковані та визначають зміст того чи іншого блоку.

Складовими блоками механізму є наступні:

а) суб'єкти механізму управління фінансовою стійкістю банків;

б) об'єкт механізму управління фінансовою стійкістю банків;

в) процес управління фінансовою стійкістю банків, що охоплює елементи: методи управління, функції управління та інструменти управління [3, с. 157].

Перший блок даного механізму представлений суб'єктами управління. Ними є відповідальні особи чи групи осіб, органи банківського регулювання, які уповноважені приймати управлінські рішення та вживати відповідні заходи щодо здійснення регулювання, контролю за всіма стадіями процесу управління фінансовою стійкістю банків.

Другий блок механізму охоплює об'єкт управління, яким є фінансова стійкість банку, що визначається через наступні характеристики: рівень капіталізації; якість активів; якість зобов'язань; рівень платоспроможності та ліквідності; рівень прибутковості; якість управління капіталом, активами й зобов'язаннями, платоспроможністю, ліквідністю і прибутковістю; рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними.

Третій блок механізму представлений процесом управління фінансовою стійкістю банків, який має специфічні особливості, як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. Саме даний блок включає аналіз фінансової стійкості банку, який дає змогу швидко розрахувати, як змінюються фінансові показники, які визначають рівень фінансової стійкості, й згідно з цим прийняти обґрунтоване управлінське рішення, спрямоване на її забезпечення.

У сучасній практиці банківської діяльності в Україні найчастіше використовуються три основні методи визначення фінансової стійкості та оцінки фінансового стану банків, а саме: коефіцієнтний аналіз, інтегральний аналіз, рейтинговий аналіз [12 с. 18]. Кожний з цих методів має свої умови застосування, переваги та обмеження щодо достовірності оцінювання стану та перспектив роботи банківської установи.

Висновки. Проаналізувавши теоретичні засади фінансової стійкості, слід зазначити, що науковці не дійшли до єдиної думки при визначенні даного поняття. Але, узагальнюючи різні точки зору, можна зробити висновок, що фінансова стійкість невід'ємною якісною характеристикою банку щодо ефективного використання ним своїх ресурсів та відповідності його діяльності узагальнюючим нормативним показникам, які визначають спроможність банку витримувати вплив факторів зовнішнього та внутріш-

нього середовища. Окрім цього слід врахувати, що на фінансову стійкість впливає ряд як ендогенних, так і екзогенних факторів. На даний момент вивчення факторів, що формують фінансову стійкість, проводиться недостатньо.

Забезпечення фінансової стійкості банку передбачає об'єктивне визначення її поточного та запланованого стану, ефективне управління фінансовими ресурсами банку, прийняття управлінських рішень, які б забезпечували покращення фінансової стійкості банку. Все це позитивно вплине на досягнення цілей банку та підвищення його конкурентної позиції на банківському ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке / Ю. С. Масленченков. – М. : Перспектива, 1997. – Кн. 3. – 158 с.
2. Крейнина М. Н. Финансовая устойчивость предприятия: оценка и принятие решений / М. Н. Крейнина // Финансовый менеджмент. – № 2. – 2001. – С. 32–36.
3. Святко С. А. Аналіз і оцінка фінансової стійкості банку як необхідна умова ефективного банківського менеджменту [Текст] / С. А. Святко, Р. І. Міллер // Фінанси України. – 2001. – № 8. – С. 48–54.
4. Дзюблук О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи / О. В. Дзюблук, Р. В. Михайлюк / Монографія. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 316 с.
5. Карпова О. І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю банку / О. І. Карпова. І. М. Моргун // Збірник наукових праць Харківського інституту банківської справи університету банківської справи НБУ. – № 1 (10). – 2011. – С. 13-18.
6. Коваленко В. В. Методичні підходи до визначення рівня фінансової стійкості банківської системи // Актуальні проблеми економіки. – № 7. – 2011. – С. 235-236.
7. Довгань Ж. М. «Базель III» у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Ж. М. Довгань // Вісник УБС НБУ. – 2011. – № 1. – С. 224–294.
8. Єфремова Н. Ф. Фінансова стійкість комерційного банку та її основні елементи [Електронний ресурс] / офіційний сайт бібліотеки В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2011_52_1/statti/17.pdf.
9. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: монографія / В. М. Кочетков – К.: КНЕУ, 2002. – 256 с. – ISBN 953-574-3547-13-2.
10. Вовк В. Я. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи / В. Я. Вовк, Ю. В. Дмитрик // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 2. – С. 43.
11. Кушнір К. О. Поняття стійкості комерційних банків та її динамічні характеристики / К. О. Кушнір // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 20. – С. 38–41.
12. Михайлюк Р. В. Концептуальні засади механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків / Р. В. Михайлюк // Світ фінансів. – 2005р. – № 3–4. – С. 21–31.
13. Nedosekin A. Fuzzy financial management / A. O. Nedosekin – М.: AFA Library, 2013. – 184 p.
14. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.bank.gov.ua>.